

Medisinsk informasjon

Kurs uke 39 november 2020

Svært sjeldne kromosom- og genforandringer som gir sammensatte vansker

Digitalt kurs

Aldersgruppe 1-4 år

Anne Grethe Myhre

Lege

agm@frambu.no

FRAMBU

KOMPETANSESENTER FOR SJELDNE DIAGNOSER

Min bakgrunn

Spesialist i barnesykdommer 1997

Generell barnemedisin og habilitering Barneavdelingen,
Akershus universitetssykehus 11 år

Sjeldne hormonforstyrrelser og syndromer
Barneklubben, Rikshospitalet 12 år

Rådgivende overlege på Frambu fra 2016

Svært sjeldne kromosom- og genforandringer som gir sammensatte vansker

Svært sjeldne kromosom- og
genforandringer som gir sammensatte
vansker

Kromosomforandringer

Svært sjeldne kromosom- og
genforandringer som gir sammensatte
vansker

Genforandringer

Svært sjeldne kromosom- og
genforandringer som gir sammensatte
vansker

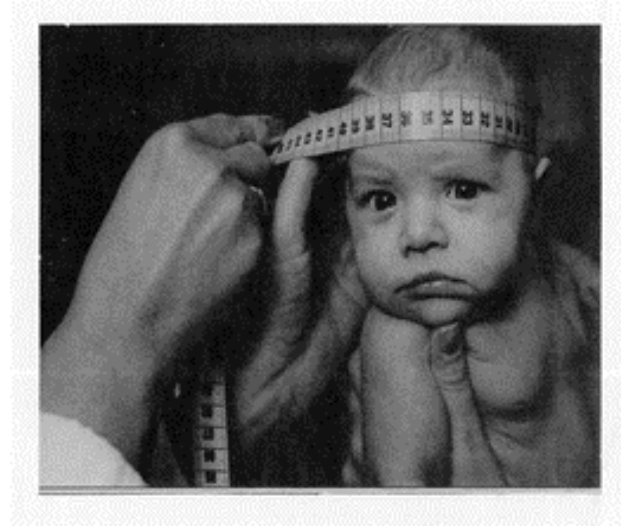
Sammensatte vansker

Hvorfor gjøres genetisk utredning?

Sykdom ved fødsel

Ytre trekk

Vekst og utvikling ikke som forventet

ATR-X syndrom
mutasjon i ATRX-genet

4q34.3q35.3 delesjon

7q33q36.3 duplikasjon

Primrose syndrom
mutasjon i ZBTB20-genet

Mowat-Wilsons syndrom
mutasjon i ZEB2-genet

Verheij syndrom
PUF 60 relatert tilstand

Mutasjon i FOXP1-genet

Trisomi 9, mosaikk

9p21.3q21.1 delesjon

mutasjon

delesjon

duplikasjon

p

q

Ubalansert
translokasjon

syndrom

Syndrom

Når visse symptomer og funn opptrer samtidig

Gentest

“Arvestoffet”

Kromosomer og gener

DNA

Deoxyribo

Nucleic

Acid

DNA

Når DNA-tråden ligger
nøstet tett sammen kalles det
kromosomer

Totalt ca 2 m DNA tråd

Bare 3 cm består av
gener

Totalt ca 20 000 gener

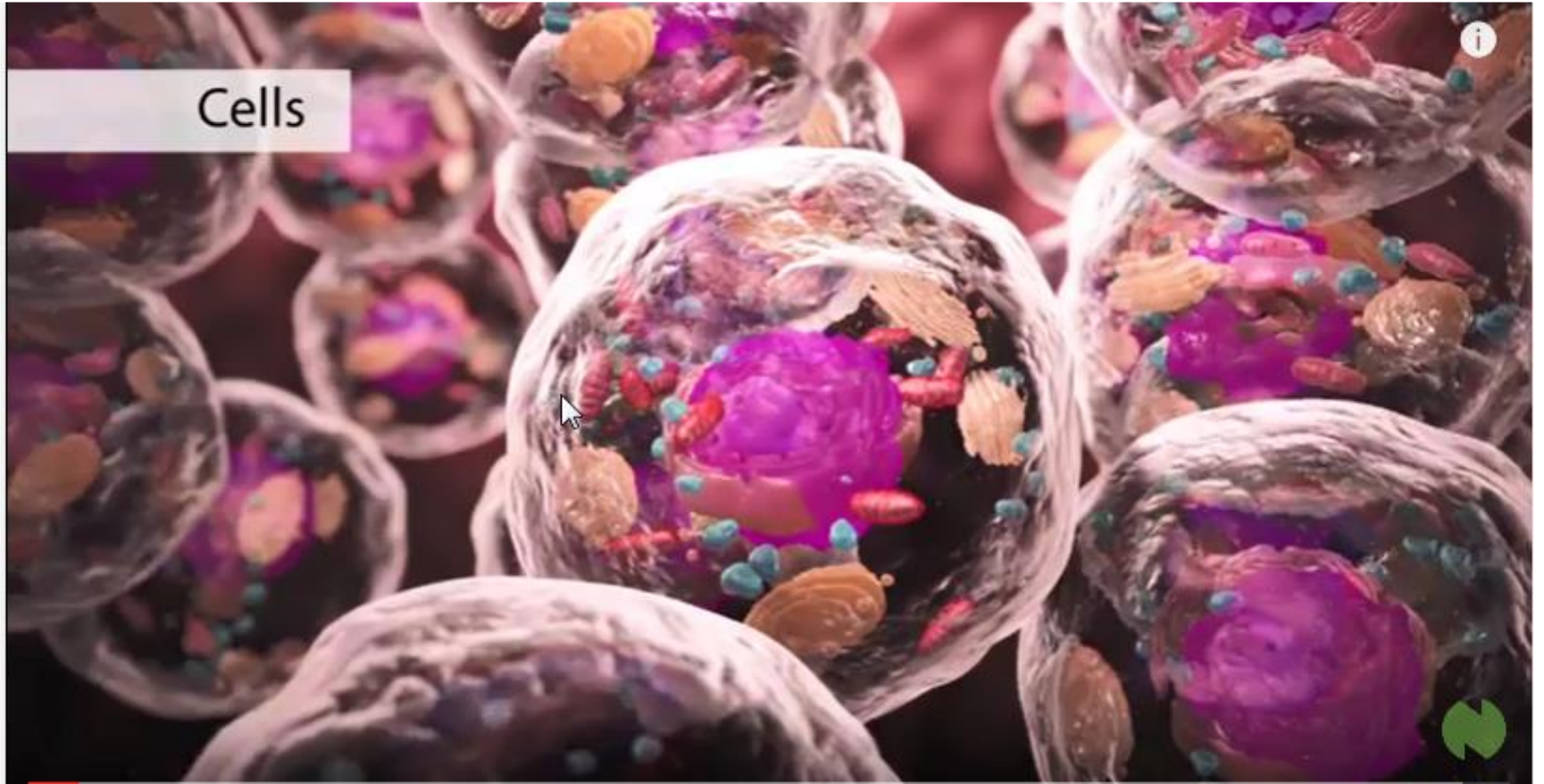
Gener er oppskrifter
på proteiner

Proteinene har viktige
funksjoner i cellene

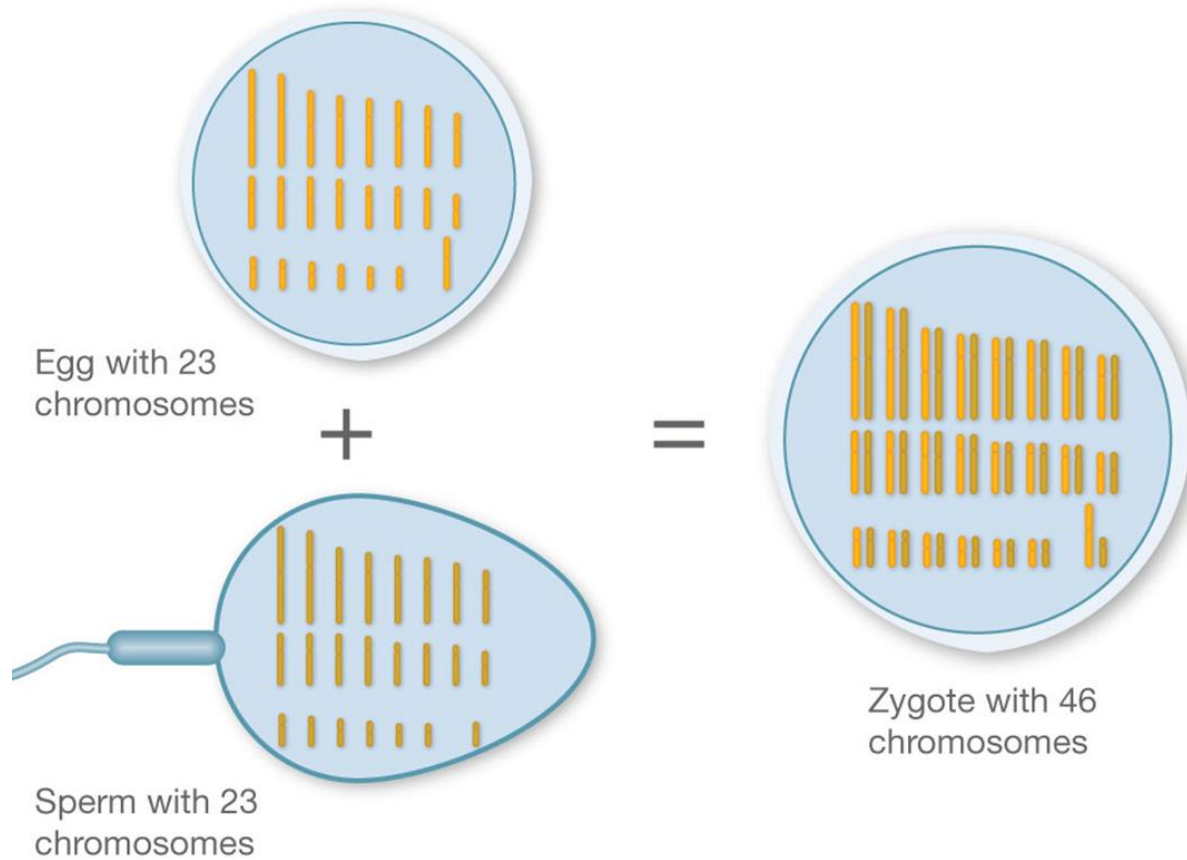

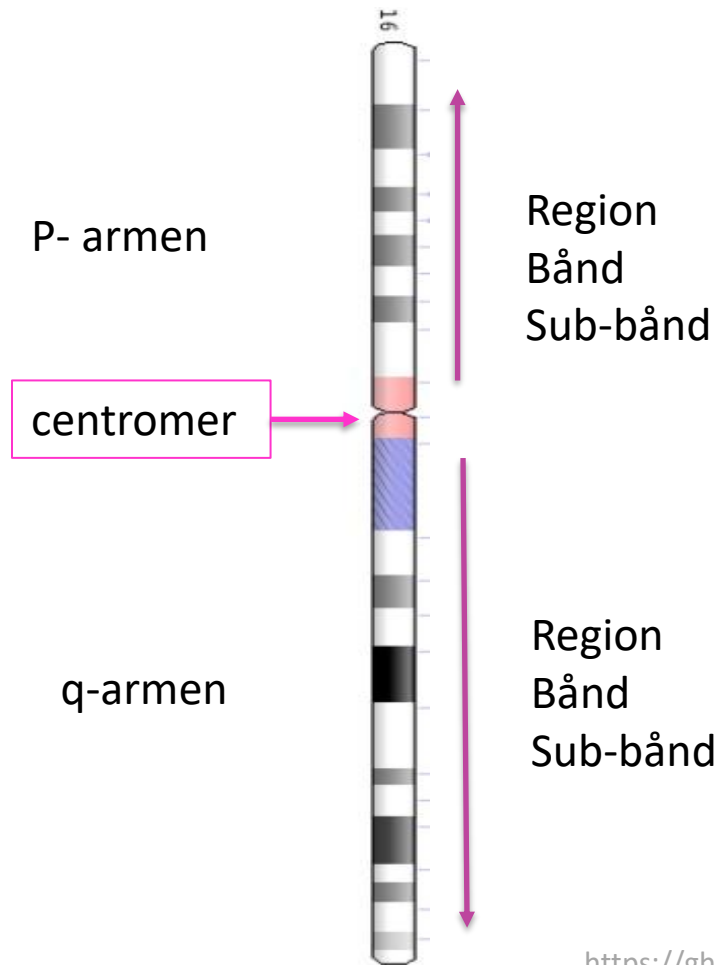
Cells

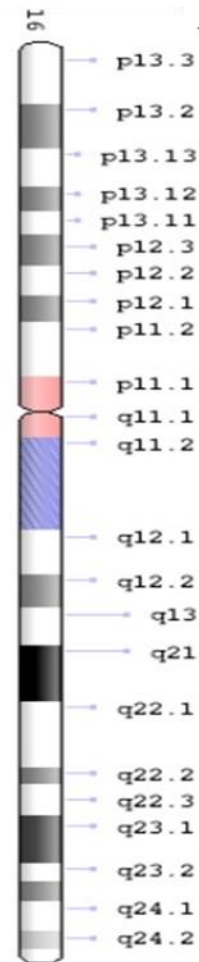

<http://learn.genetics.utah.edu>

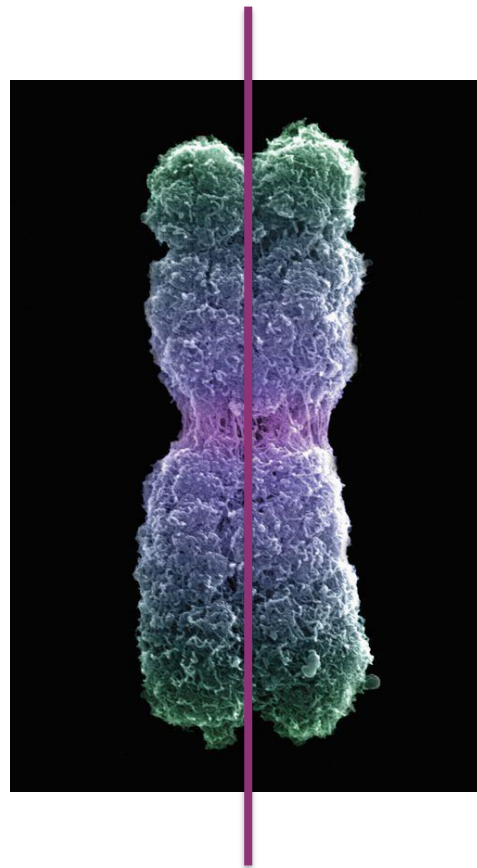
<https://ghr.nlm.nih.gov>

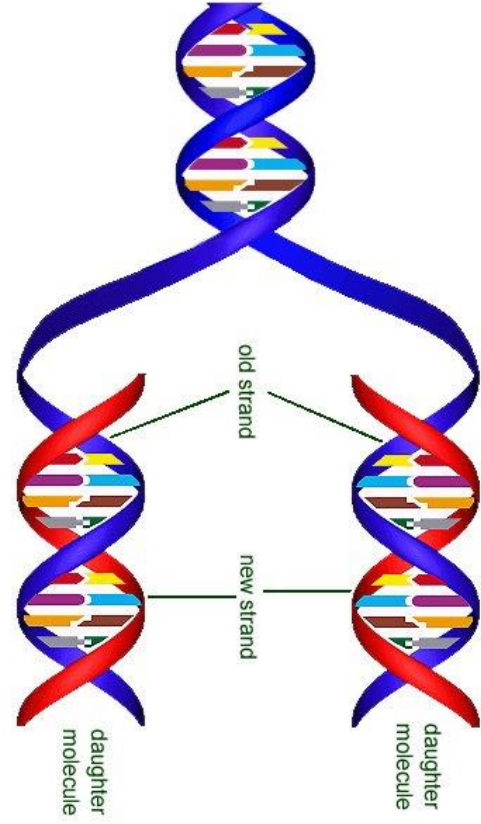

Celledeling

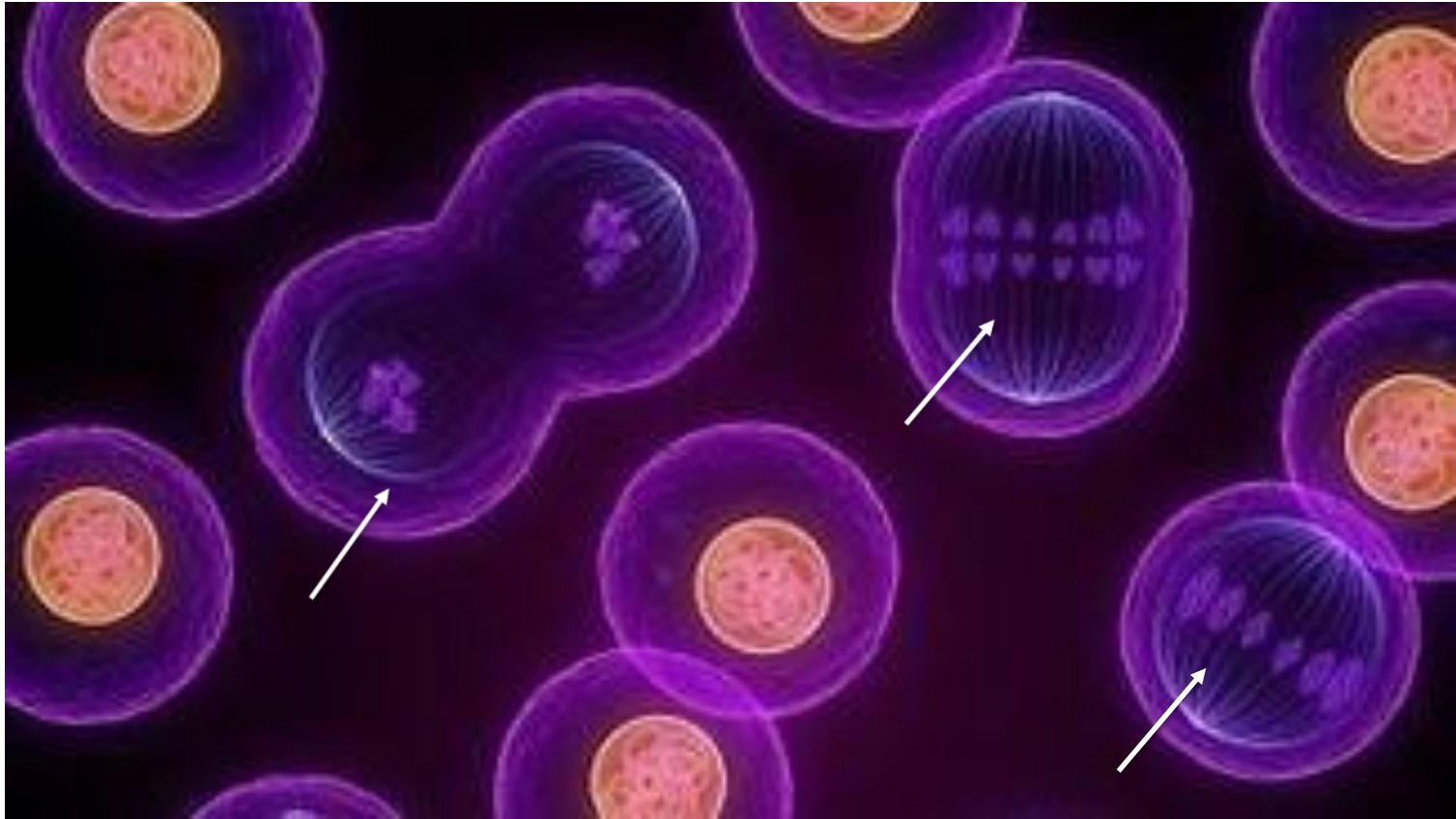
Hvert kromosom i en
celle kopierer seg selv

Dattercellene blir en
nøyaktig kopi av
morcellen

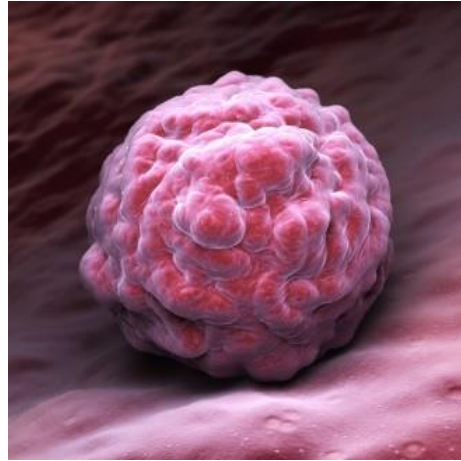
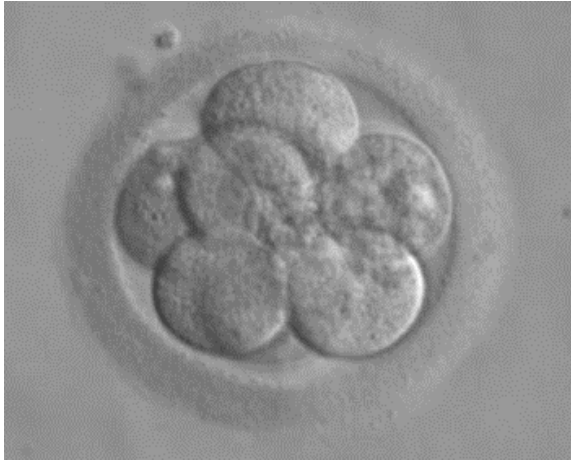

Celledeling i fosterstadiet

Kopiering av DNA og celledelingen er en sårbar
prosess

Da kan det oppstå forandringer

Genetisk er ikke det samme som at det er arvet

Forandringen kan være nyoppstått

Mutasjoner

Forandring i
arvematerialet

- i et enkelt gen
- eller i et område med flere gener

Mutasjoner

Mutasjoner er vanlige

Ikke alle får noen
betydning

Kromosomforandringer

For mye eller for lite kromosommateriale

hele kromosomer

biter av kromosomer

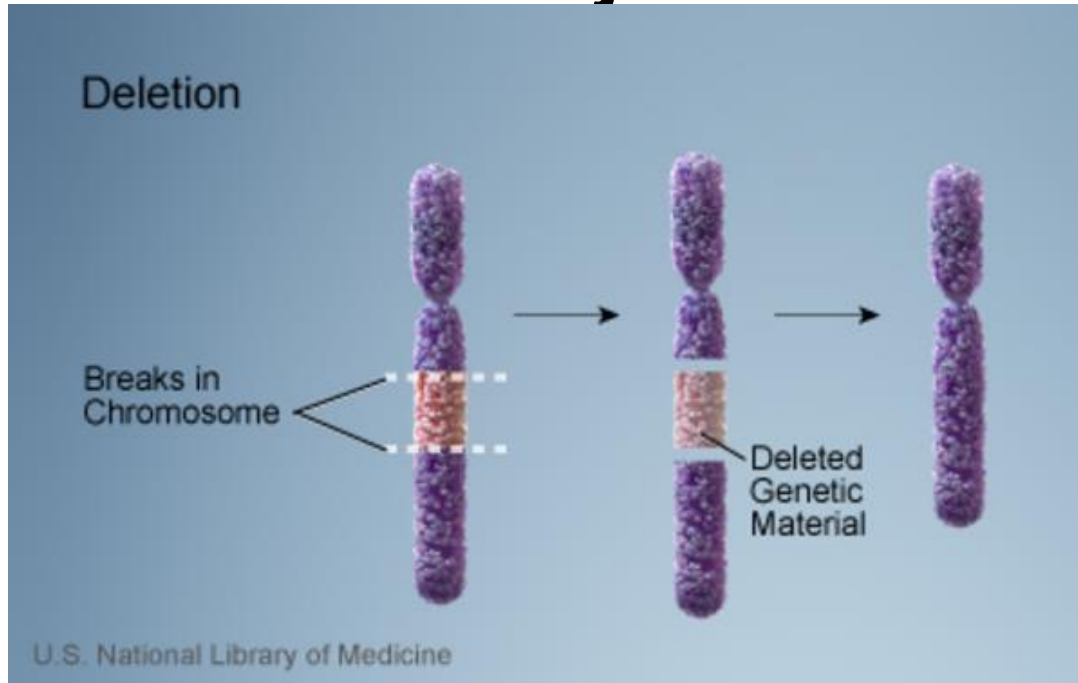
Kromosomforandringer kan gi ubalanse i gendose

Skal være to utgaver (kopier) av hvert gen

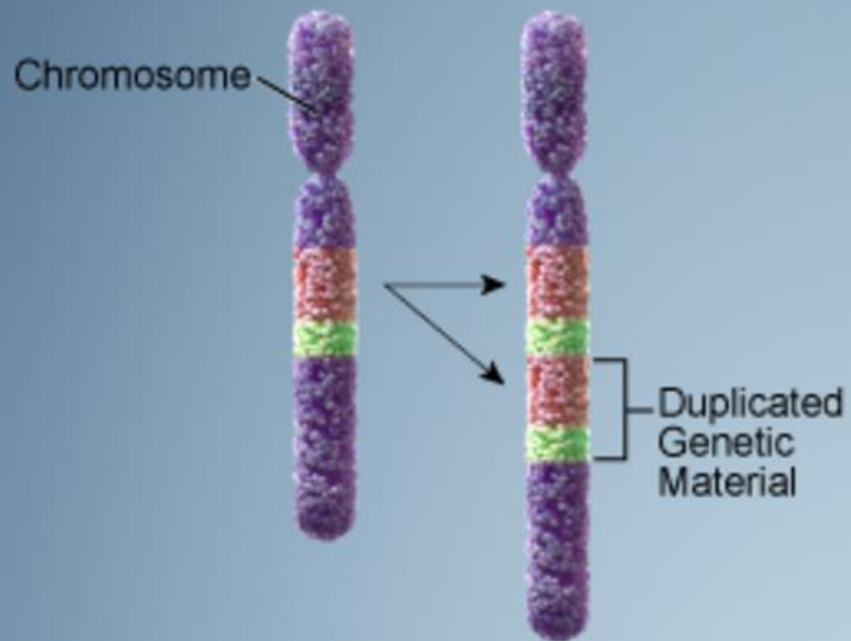
Delesjon- mangler et område med gener

Duplikasjon- har dobbelt opp av et område med gener

Delesjon

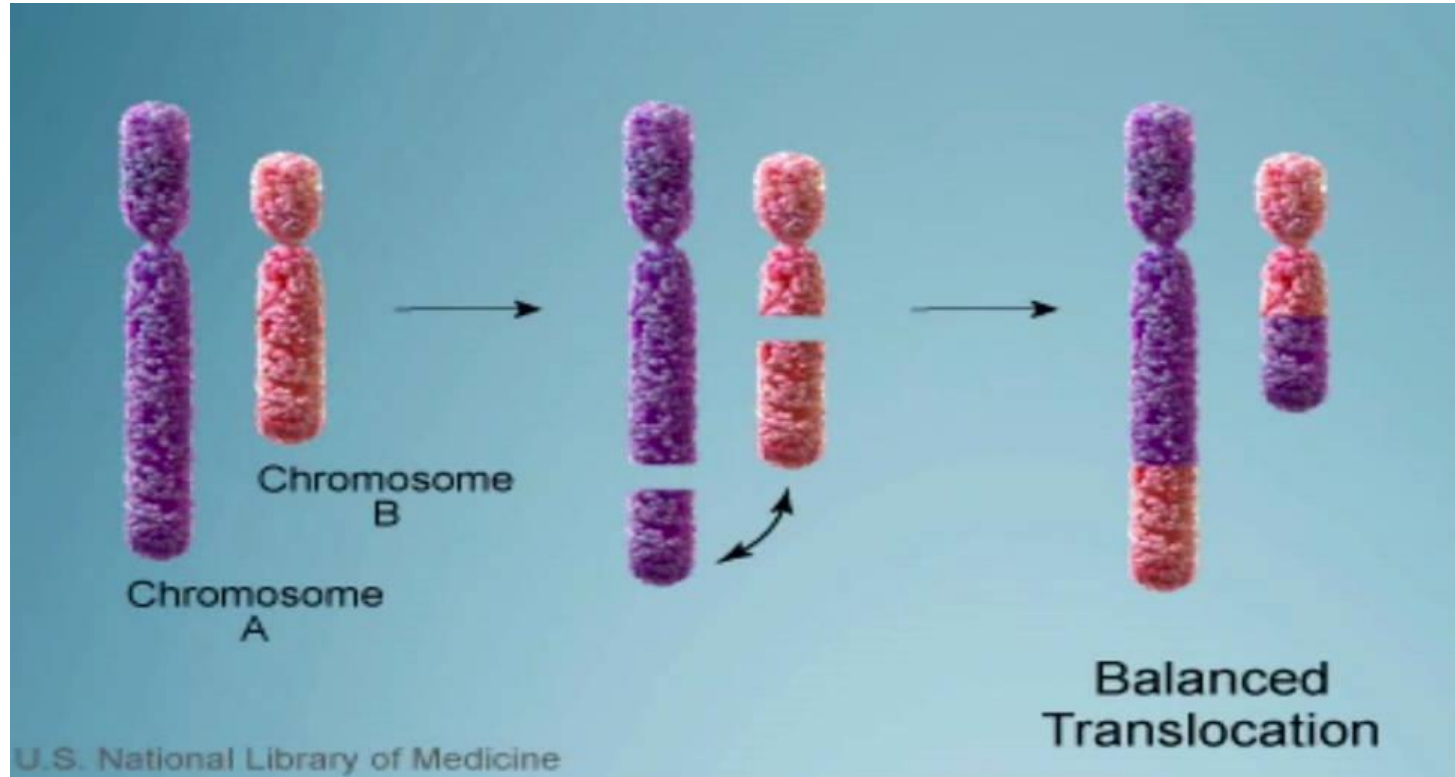
Duplication

U.S. National Library of Medicine

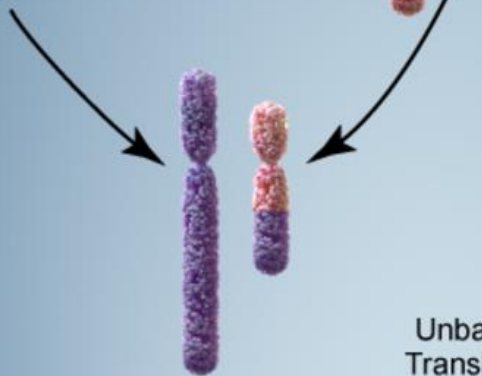
Translokasjon

Normal Chromosomes
of Parent 1

Chromosomes of Parent 2
with Balanced Translocation

Unbalanced
Translocation

Hvordan tolkes betydningen av en kromosomforandring ?

Størrelsen på området

Hvilke kjente gener er i området?

Normalvariant eller sykdomsgivende mutasjon?

Mutasjon i et enkelt gen

<http://www.alibabaraad.com>

Hvordan tolkes betydningen av en forandring i et enkelt gen ?

Er oppgaven/oppskriften til genet kjent?

Kan det være en normalvariant?

Er det en kjent sykdomsgivende forandring?

«Knock-out» mus i forskning

Frisk mus

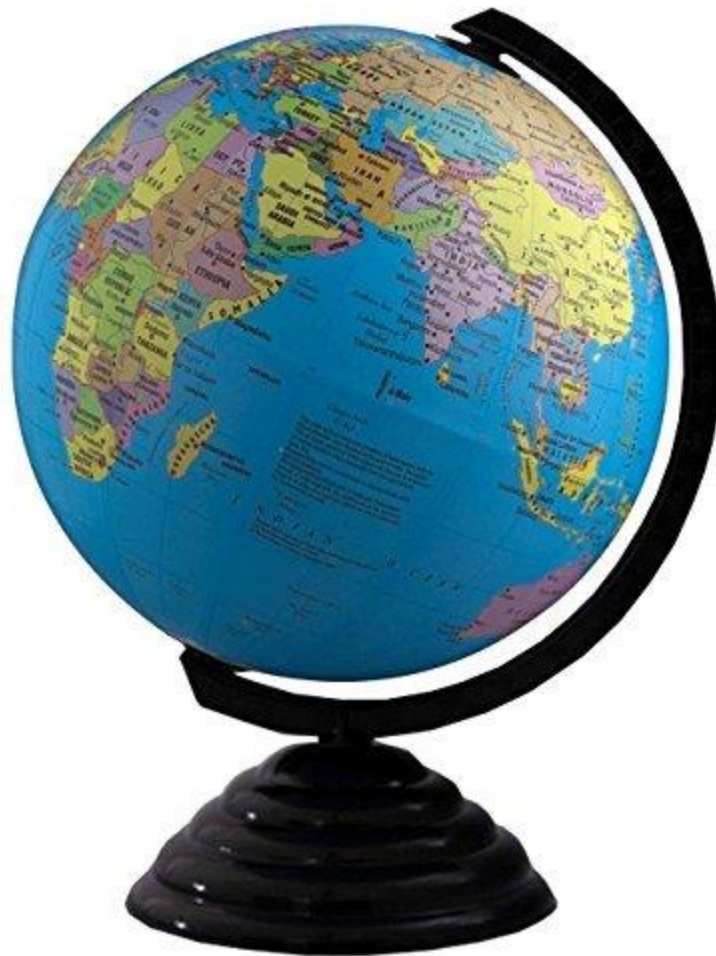
Mus som er påført
mutasjon i et metthetsgen

Musa mangler
metthetsprotein

<https://www.nature.com/articles/s41574-018-0091-4>

Bruk av
internasjonale
databaser

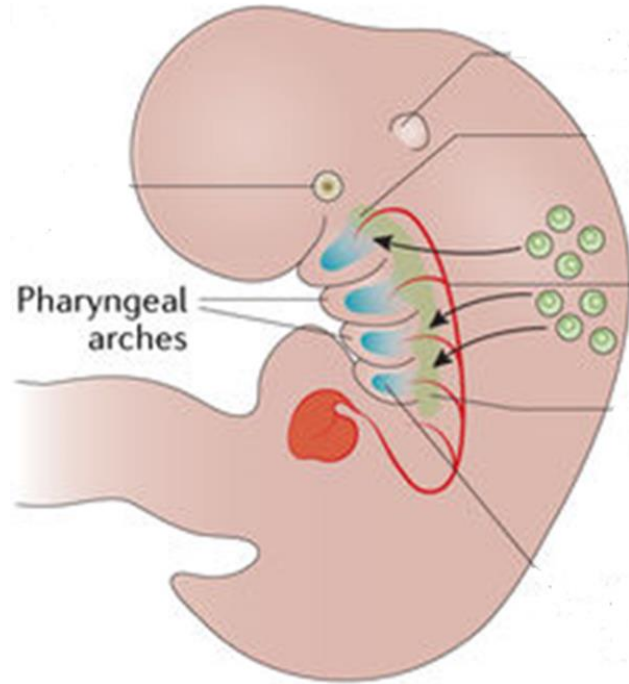
Medisinske følger av genetiske forandringer

Følgen av kromosom-og genforandringer

Oppskriftene på viktige proteiner endres

Det kan påvirker utvikling og funksjon av ulike
organsystemer

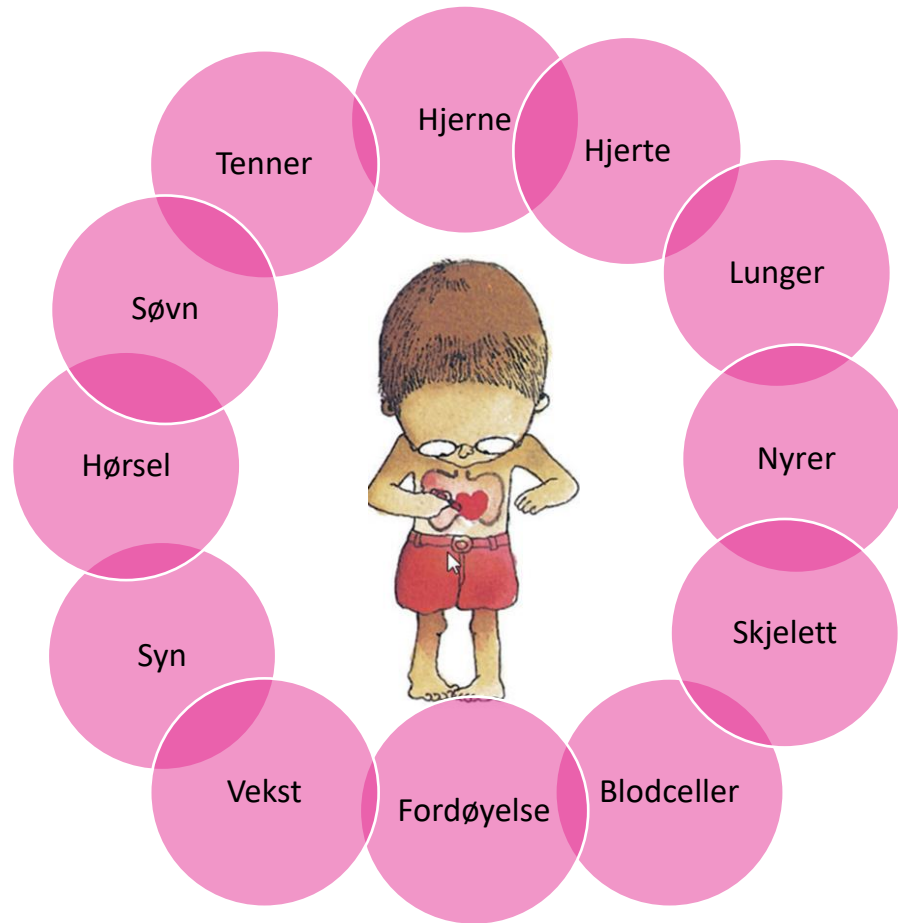

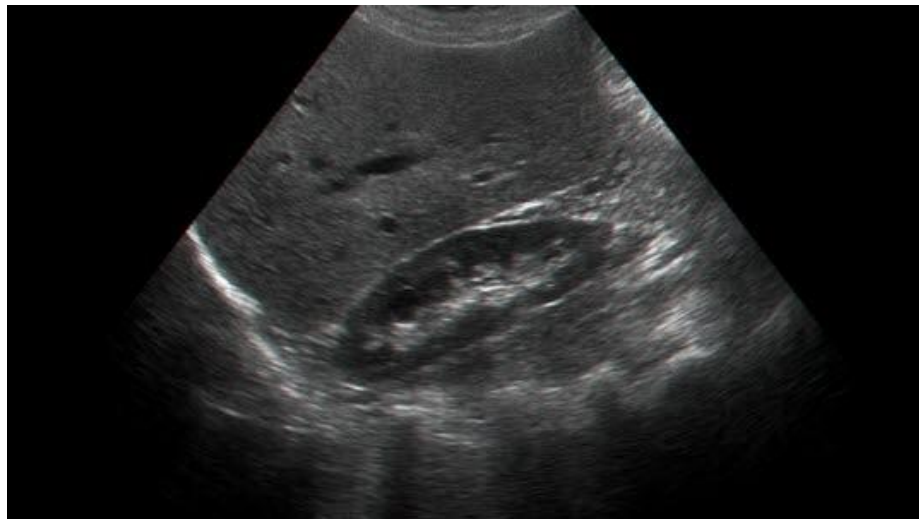
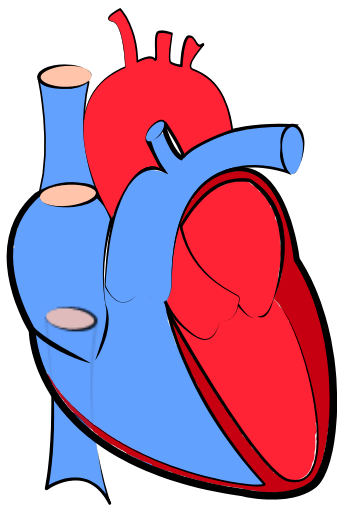
Gener og proteiner,
eksempler

ATRX-genet
ATRX transkripsjonsregulator

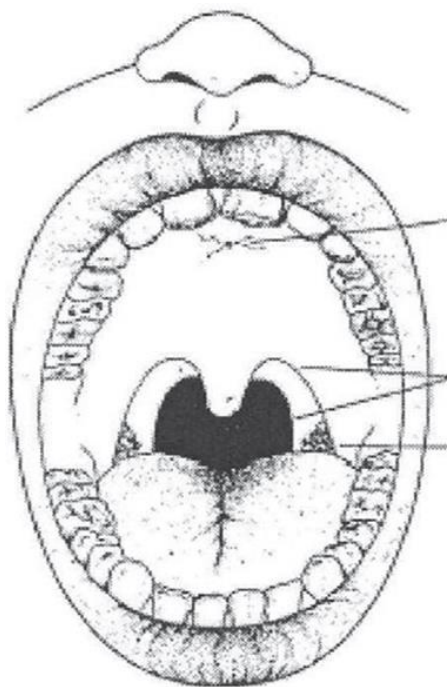
PUF 60-genet
PUF 60 faktor

FOXP1-genet
Forkhead box protein 1

Kilde nhi

Illustrasjon fra VCFS folder

Muskel-skjelettsystemet

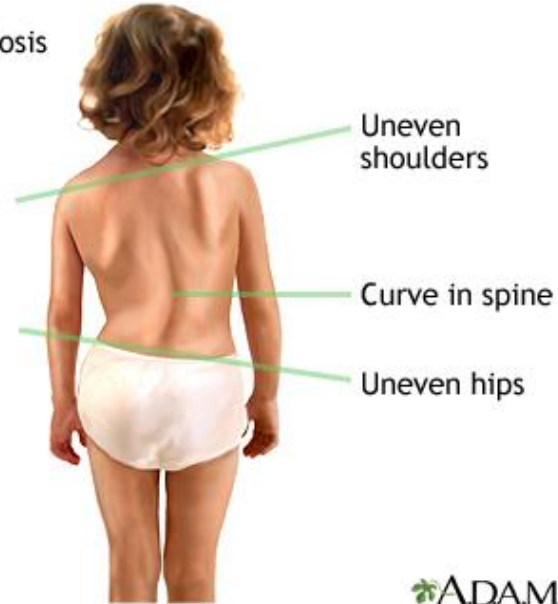
Vekst

Skjev rygg

Feilstillinger i ledd

Misdannelser

Signs of scoliosis

Nervesystemet

Nervesystemet

Mennesket har ca 130.000. millioner hjerneceller

Hver av dem har mange kontakter med hverandre

Nervecellene sender ut beskjeder til andre typer celler i kroppen

Generell utviklingsforstyrrelse

Både kognitiv- og fysisk funksjonsevne er påvirket

Samme kromosom- eller genforandring kan gi forskjellig funksjonsnivå hos ulike barn

Kognisjon

«Databehandling»

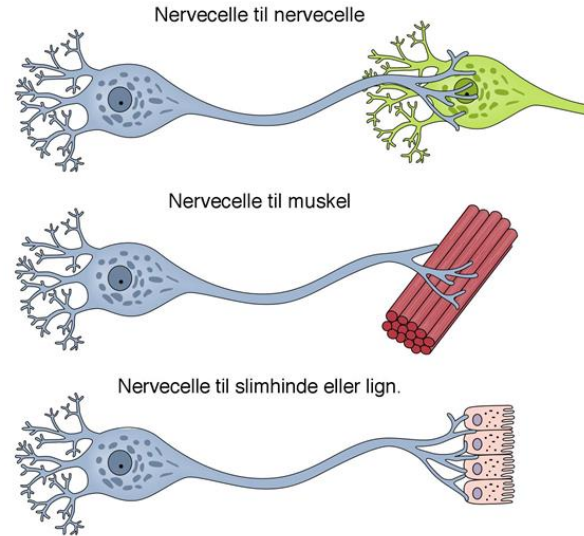
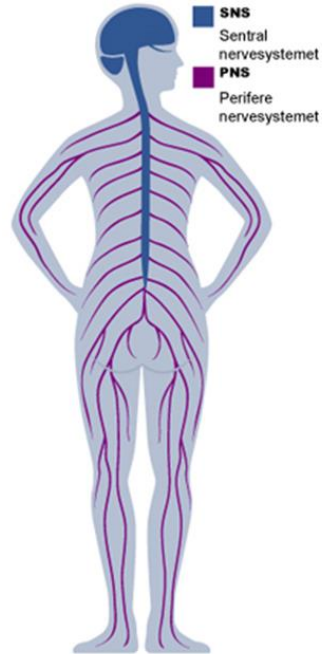
Bearbeidingen av informasjon slik at den gir mening

All mental informasjonsbehandling

både bevisst og ubevisst

både viljestyrt og ufrivillig

Nervesystemet

© Birgitte Lerche-Barlach 2011

Hypotoni (nedsatt muskelspenning)

Vanlig symptom i tidlig
spedbarnsalder ved en
hjerneutviklingsforstyrrelse

Sugevansker

Vanlige følgetilstander ved nevroutviklingsforstyrrelser

Spiseforstyrrelser

- problemer med å spise
- appetittregulering

Mave-tarmproblemer

- refluks
- kronisk forstoppelse

Forekomst av spiseutviklingsforstyrrelser

Kan forekomme hos ellers friske barn

Vanligere hos barn med en sjelden funksjonshemming

Det er ofte ikke knyttet spesielt til diagnosen

Vanlige følgetilstander av nevroutviklingsforstyrrelser

Ulike typer anfall

Epilepsi- utredes og følges opp på barneavdeling

Fange opp kortvarige fjernhetsanfall

Andre følger av nevroutviklingsforstyrrelser

Oppfatter detaljene, men ikke sammenhengen

Problemer med

Rom, retning og tidsforståelse

Dybde- og avstandsvurdering

Muskel- og leddsans

Hørselsbearbeidelse

Søvnproblemer

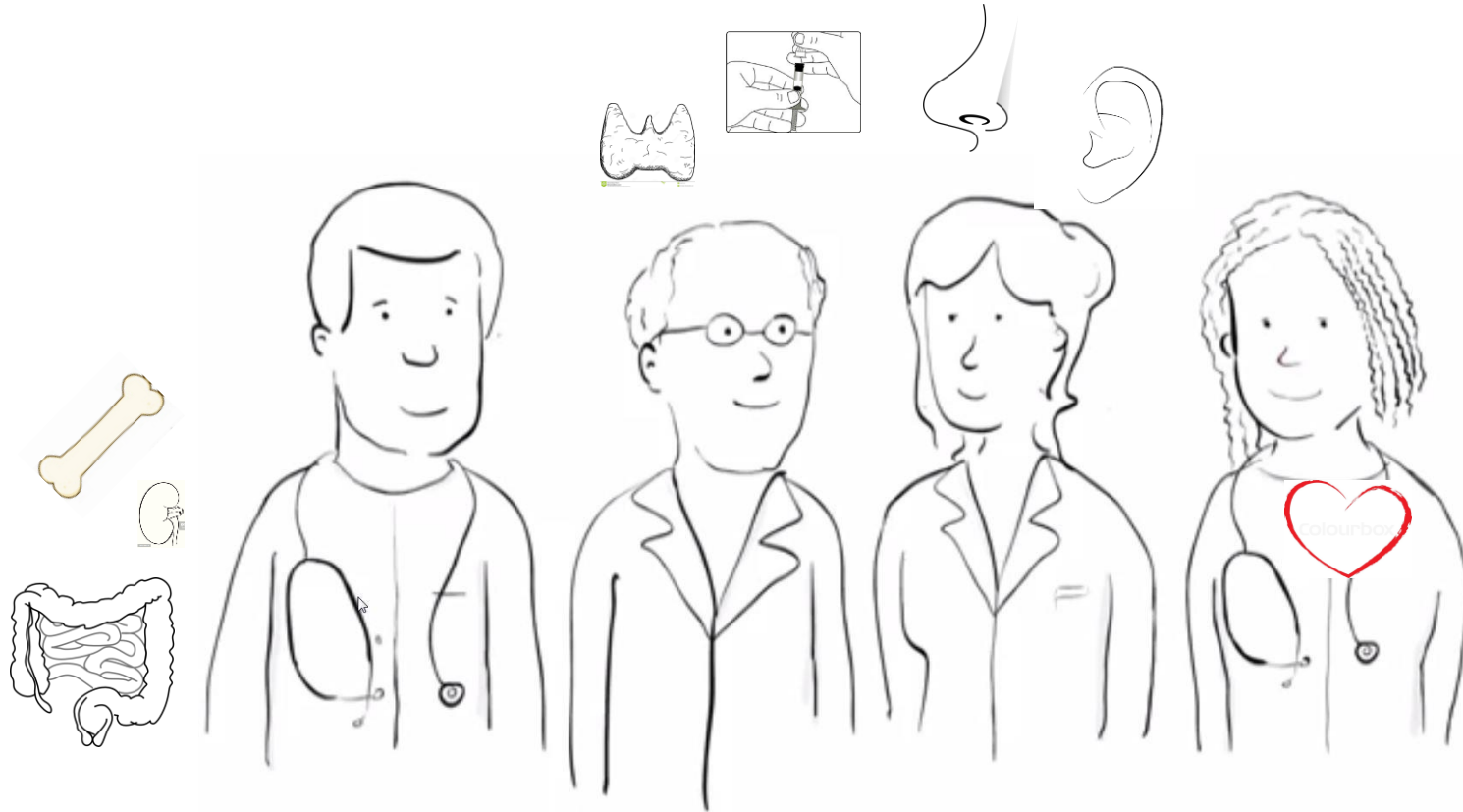
Innsøvningsproblemer

Tidlig oppvåkning

Avbrutt søvn

Kartlegging og utrede for å kunne gi rett behandling

Medisinsk oppfølging

Oppfølging

Sjelden og vanlig....

Sjeldne barn får vanlige sykdommer

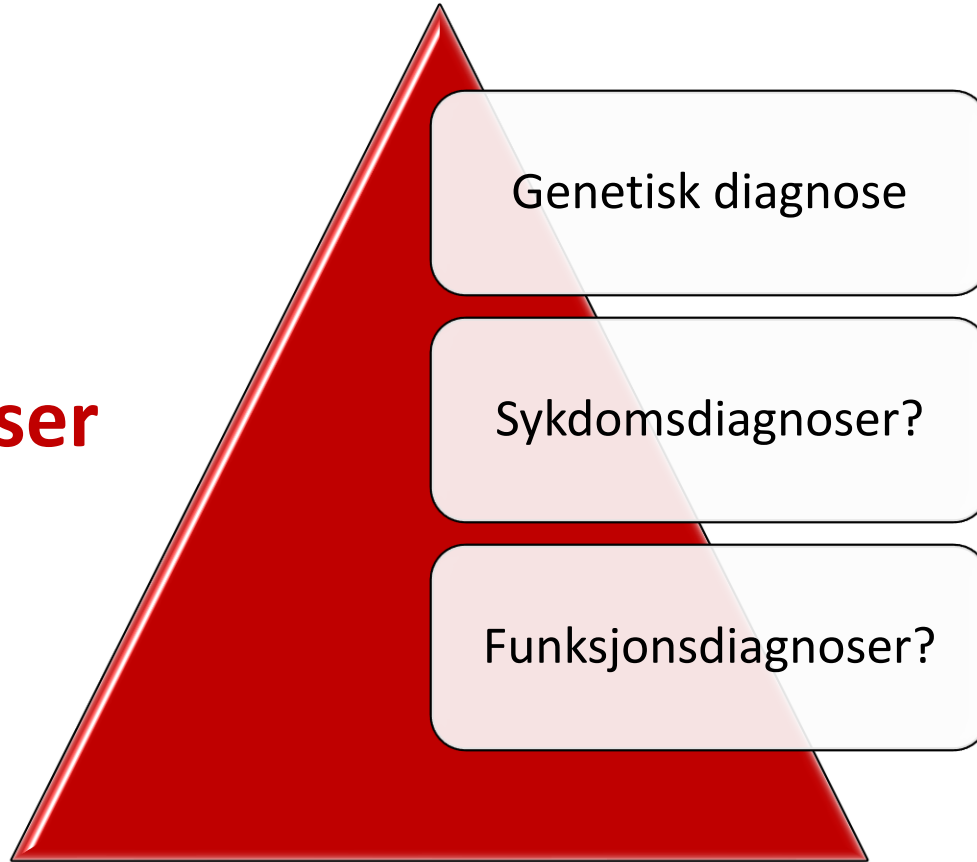
Er det noen vanlige sykdommer som kan få alvorlige følger for barnet?

Gensvaret – bare *en* bit i puslespillet

Samme genforandring kan gi
forskjellig funksjon

Ett barn- mange diagnoser

Kunsten å være foreldre-

- handler om å leve seg inn i sitt barns verden

Medisinsk rettet informasjon

- Orpha.net
- GeneReviews
- OMIM

Interesseorganisasjoner

Sosiale medier